

## TARİHİ ÇORUM EVLERİNİN ALÇI SÜSLEMELERİ

Necla DURSUN\*

### ÖZ

Çorum tarihi süreç içerisinde pek çok uygarlığa ev sahipliği yapmış önemli kentlerden bir tanesidir. En eski yerleşim dönemlerinden, günümüze stratejik konumunu korumayı başarmıştır. Şehirde hemen her dönemde yeni imar faaliyetleri gerçekleştirilmiştir. Anadolu Selçuklu döneminde bölgede pek çok eser inşa edildiği yazılı kaynaklarda geçmektedir. Ancak, bunların büyük bölümü günümüze ulaşamamış olup, bugün ayakta olan abidevi yapıların çoğu Osmanlı dönemine aittir. Osmanlı döneminden kalan camii, mescit, medrese, türbe, dergâh, hamam vb. yapı gruplarının dışında sivil mimari örnekleri de günümüze ulaşan önemli eserlerdendir. Geleneksel Çorum Evleri esas itibariyle tek veya iki katlı müstakil yapılar olarak inşa edilmiştir. Şehirde, Osmanlı idari teşkilatında görev alan yetkililer, şehrin önde gelen kişileri tarafından yaptırılan avlulu, üç katlı, müstemilat ve servis mekânlarından oluşan büyük konaklar da mevcuttur. Tarihi evlerde, mimari süsleme ağırlıklı olarak ahşap üzerine yoğunlaşmakla birlikte belirli mimari elemanlarda alçının, başkent İstanbul üslubundaki örneklerle yarışabilecek nitelikte olduğunu söylemek mümkündür. Osmanlı dönemi özellikle saray mimarisinde görülen süsleme unsurlarının bu bölge evlerinde dönem üslubuna uygun bir biçimde yapıldığı görülmektedir. Bu makalenin konusu Çorum merkezde yer alan geleneksel konak ve evlerde kullanılan alçı bezemelerin tespiti ve yorumlanmasıdır. Araştırma kapsamında incelenen örneklerde alçı, ocaklarda, ocak ağız kaşlarında, çiçekliklerde, lambalıklarda ve baca kapaklarında kullanılmıştır. Bu birimler üzerinde görülen süslemeler, Osmanlı geç döneminde başkentte görülen barok, rokoko gibi Batı kökenli süsleme motiflerinin taşra örneklemesidir. Çalışmanın amacı, Çorum merkezde yer alan geleneksel Türk evleri ile konaklarının mimari elemanların şekillendirilmesinde ve süslemesinde görülen alçı malzemenin farklı alanlarda kullanımı, süsleme motifleri, dönem özellikleri ile ikonografik yorumlarının Sanat Tarihi disiplini çerçevesinde tanıtılmasıdır.

**Anahtar Kelimeler:** Çorum, Tarihi Çorum Evleri, Alçı Süsleme, Geleneksel Konut, Süsleme.

### ABSTRACT

Corum is an important city who has hosted many civilizations throughout the history. From the earliest settlement times the city has

---

\* Yrd. Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi, El Sanatları Tasarımı ve Üretim Bölümü, Selçuklu/Konya, ORCID: 0000-0002-4048-0569, necladursun19@gmail.com

conserved its strategic location to this day. There have been carried out new zoning activities in almost every period the city was used. During the Anatolian Seljuk period, several constructions have been made in the region. However, most of the abrogated structures which are standing today belong to the Ottoman period. Remaining from the Ottoman period, within the group as civil architecture important works such as mosque, prayer rooms, madrasa, dargah, hammam, etc. are important works that has reached the day. The traditional Corum houses are basically constructed as single or double buildings. There are also large mansions in the city consisting of courtyards triple story's outbuildings and service places built by the authorities in the Ottoman organization by the city's leading figures. In the historical houses, the architectural ornamentation is mainly concentrated on wood, together with certain architectural elements, it is possible to say that it is in a quality to complete with examples in the capital style. It is seen that the decorative elements seen especially in the palace architecture during the Ottoman period were made in this region houses in a way that conforms to the period style. The subject of this article is the determination and interpretation of the plaster decorations used in the traditional mansion and houses in the center of Corum. In the samples to examination within this research, plaster was used in quarries, hearths, flower beds, lanterns and chimney covers. The ornaments seen on these units are samples of foreign decorative motifs such as baroque and rococo provincial examples seen in the capital during the late Ottoman period. The purpose of the work is to introduce the different use of the plaster material in different areas, the decoration motifs, period features and iconographic interpretations within the framework of Art History discipline which are seen in the formation and decoration of the architectural elements of traditional Turkish houses and mansions in center of Corum.

**Keywords:** Corum, Historical Corum Houses, Plaster Decorations, Traditional Houses, Decorations.

Araştırma konumunuz Çorum merkezde yer alan geleneksel konak ve evlerde kullanılan alçı bezemelerin tespiti ve Sanat Tarihi disiplini çerçevesinde yorumlanmasıdır. Bu bağlamda araştırma kapsamında Çorum merkezde yer alan 47 ev örneği incelenmiş bu evlerin iç cephe süslemelerinde kullanılan alçılar tespit edilmiştir.

Geleneksel Çorum evleri genellikle tek veya iki katlı müstakil yapılar olarak inşa edilmiştir. Şehirde, Osmanlı idari teşkilatında görev alan yetkililer, şehrin önde gelen kişileri tarafından yaptırılan avlulu, üç katlı, müştemilat ve servis mekânlarından oluşan büyük konaklar da mevcuttur. Tarihi evlerde, mimari süsleme ağırlıklı olarak ahşap üzerine yoğunlaşmakla birlikte, alçı süslemenin de önemli bir yer tuttuğunu söylemek mümkündür.

Kolay işlenebilir olduğundan dolayı tarihi süreç içerisinde hemen her dönemde kullanılan alçı genellikle mimariye bağlı olarak geliştirilmiştir. Dayanaksız ve geçirgen özelliğinden dolayı özellikle iç mekânlarda tercih edilmiştir.

Alçı süslemenin İslami dönemdeki ilk örnekleri 9. yüzyılda Samarra Saraylarının bezemelerinde karşımıza çıkmaktadır (Blair vd. 2007:124). 11. ve 13. yüzyıllarda İran Bölgesi Selçuklu Mimarisinde gelişimini sürdürdüğünü ve bu dönemde çok gelişmiş bir düzeye ulaştığı görülmektedir (Öney 1992:179). Anadolu Selçuklu döneminde de sevilerek kullanılan bir süsleme malzemesi olduğunu, bu döneme ait mimari eserlerdeki süslemelerden ve özellikle Konya Köşkü (Arık, 2000:37) ile Kubad Abad Sarayı (1220-1236) alçı buluntularından (Arık 2000:177-180) öğrenmekteyiz.

Beylikler döneminde alçısının mimari süslemede yaygınlaştığı görülmektedir. Mimaride alçı kullanımı artmakla birlikte, günümüze ulaşan alçı süslemelerin Osmanlı, Karamanoğlu, Candaroğlu ve Eratna beyliklerine ait eserlerde olduğu görülmektedir. Bu dönemde zaviye ve zaviyeli camilerin tabhanelerinde alçı kaplamalarla oluşturulan düzenlemelerin dolap, raf olarak kullanmaya elverişli birimleriyle süslemenin yanı sıra işlevsel oldukları düşünülmektedir (Karaçağ 2006:497).

Osmanlı klasik döneminde de alçı kullanımının gelişerek devam ettiğini söylemek mümkündür. Osmanlının geç dönem süslemesinde yabancı üslupların etkilerinin olduğu bilinmektedir. Barok, rokoko, ampir gibi sanat üslupları geleneksel Osmanlı süsleme motifleri ile kaynaşmış ve Türk Baroğu, Rokokosu, Ampiri gibi yeni kavramlar ortaya çıkmıştır. Bu dönemde özellikle saray ve çeşme süslemelerinde dikkat çeken unsur alçı üzerine ince ince işlenen rokoko üslubu bezemelerdir<sup>1</sup>.

Türk rokokosu alçıda özellikle sivil mimarlık örneklerinde görülmektedir. Bu üsluptaki en güzel örnekler saraylarda verilmiştir. Osmanlı dönemi özellikle saray ve çeşme mimarisinin süsleme unsurlarının Çorum evlerinde de benzer biçimde dönem üslubuna uygun olarak yapıldığı görülmektedir. Araştırma konumuz Osmanlı başkentinde başlayan bu akımın taşra örneklerinin tanıtılmasıdır.

## 1. TARİHİ ÇORUM EVLERİNDEKİ ALÇI SÜSLEMELER

### 1.1. Pencereler

Çorum'un eski evlerinde alçı kalıp yöntemiyle yapılan pencere örnekleri sınırlı sayıdadır. Bölge evlerinde alçı pencere şebekelerinin kullanıldığı en güzel örnekler Tekkeli Hoca evinde yer almaktadır.

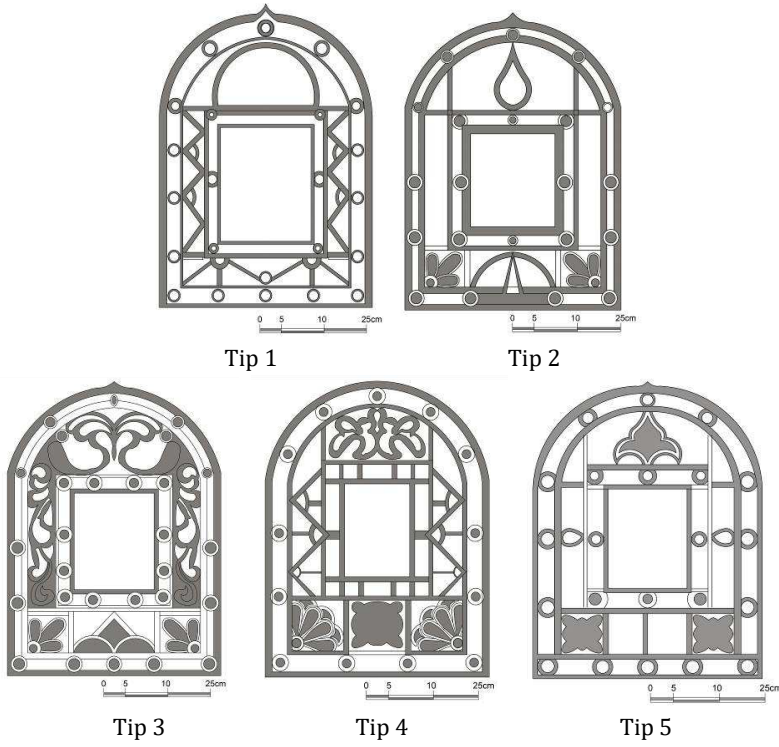
Tekkeli Hoca oğlu İbrahim Efendi tarafından 1822 yılında onarılan yapı (Anonim 2012:350), kendisinden takriben otuz sene daha önce inşa edilen bitişiğindeki eski bir evin selâmlığıdır (Akok 1951:176) (Fotoğraf 1).

Bu evin alçı süslemeli bölümleri oda pencerelerinin üzerinde yer alan tepe pencerelerinde görülmektedir. Ayrıca Mahmut Akok 1951'de yayınladığı makalesinde odalarda başköşede alçı ocakların bulunduğunu belirtmektedir (Akok 1951:174). Tepe penceresi olarak kullanılan alçı şebekeler, beş farklı tipte karşımıza çıkmaktadır (Şekil 1).

<sup>1</sup> Rokoko ile ilgili terimler için Sevinçtav Kanlıçay 2010'dan yararlanılmıştır.



Fotoğraf 1: Tekkeli Hoca Evi Genel Görünüşü



Şekil 1: Tekkeli Hoca Evi Tepe Pencereleri (M. Akok'tan işlenerek yeniden çizilmiştir)

Pencereler alçı kalıp esasına göre yapılmıştır. Bazı örneklerde iç ve dış desenler değişmektedir. Pencereler kemerleri yarım daire formlu olup, tip 1-2-3-5'te sivri bir tepelikle bağlanmıştır. Tip 4'te ise bu uygulama görülmemektedir. Bu pencereler geometrik ve bitkisel kompozisyonlarla süslenmiş olup, dikdörtgen, çember, damla, palmet ve stilize yaprak motifleri kullanılmıştır. Pencerelerin genelinde dikkat çeken unsur amorf kartuşlama sistemidir (Şekil. 1).

## 1.2. Ocaklar

Geleneksel Çorum evlerinde alçı süslemenin en güzel uygulamalarının görüldüğü yapı elemanları ocaklardır. Düzgün kesme taş ile inşa edilen ocakların yaşmakları, kenar süslemeleri ve ocak üstü cepheleri alçının seviyerek kullanıldığı bölümlerdedir.

Bilaller Konağı, Veli Paşa Konağı, Kâtipler Konağı, Satıcı Konağı, Dalgıçlar Konağı ile Nermin Kadife Evi ocakları alçı süslemenin en güzel örneklerini sunmaktadır. Merkez Üçtutlar Mahallesinde yer alan Bilaller Konağı, ünlü iş adamı Fikret Bilal ve ailesine aittir. Bodrum kat üzerine iki kat inşa edilen yapı ek hizmet binaları ile büyük bir alanı kaplamaktadır. Ahşap karkas tekniğinde, 20. yüzyıl başlarında inşa edilmiştir (Fotoğraf 2).

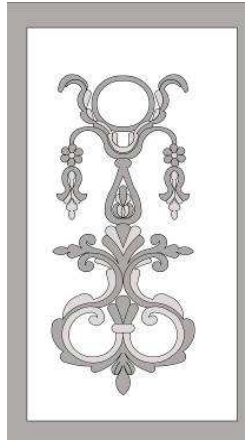


Fotoğraf 2: Bilaller Konağı Genel Görünüşü

Konakta, Geleneksel Türk evi odasına uygun olarak yüklük, gusülhane, ocak, lambalık ve çiçeklik birimlerinin hemen hepsi görülmektedir. Bodrum kat üstü birinci kat kışlık odalarında ocak uygulamaları mevcuttur. Bu ocak cephelerine alçıdan rokoko üslubunda süslemeler yapılmıştır.



Fotoğraf 3: Bilaller Konağı



Şekil 2: Alçı Süsleme Detayı

Bilaller Konağı ikinci kat kuzey-doğu odasında yer alan ocak cephesinde, merkeze yerleştirilen kaş kemerli nişin sağına ve soluna iki katlı simetrik ikişer niş yerleştirilmiştir. Bu nişler de kaş kemerlerle hareketlendirilmiştir. Merkezdeki ocak nişi kemer etrafında mavi boya ile kemer konturu tekrar edilmiştir (Fotoğraf 3). Ocak üstü alçılarında yaprak sırtlı "C" kıvrımı motiflerinin birbirine bağlanarak oluşturduğu süsleme kompozisyonunun uçlarında sarkıt formu ters palmet motifleri görülmektedir (Şekil 2).



Fotoğraf 4: Veli Paşa Konağı Genel Görünüşü

Veli Paşa konağı Çorum merkez tepecik mahallesinde yer almaktadır. Konak 1923-1924 tarihinde Veli Paşa Oğlu Şevket Bey tarafından yaptırılmıştır. Konak o dönemin tanınmış iki ustası İbiklerin Osman Ağa ve Oğlu Elvan Ağa tarafından inşa edilmiştir (Anonim 2012:391). Yapı ahşap karkas tekniğinde, bodrum kat üzerine iki katlı iç sofalı plandadır (Fotoğraf 4). İkinci kat kuzey-doğu odasındaki ocak restorasyonla birlikte tamamen yenilenmiştir (Fotoğraf 5).



Fotoğraf 5: Veli Paşa Konağı Ocak Cephesi

## Tarihi Çorum Evlerininin Alçı Süslemeleri

Kâtipler Konağı Seyit Mehmedzade Mustafa Efendi tarafından 1882 yılında yaptırılmıştır (katiplerkonagi.com.tr [18.11.2016]). Yapı birbirine bitişik olarak dikdörtgen bir alan üzerine kurulmuştur. Ahşap karkas tekniğinde, iki katlı olarak inşa edilen konak, iç sofalıdır (Fotoğraf 6). Üst kat odalarındaki ocaklar restorasyonla birlikte tamamen yenilenmiştir (Fotoğraf 7).



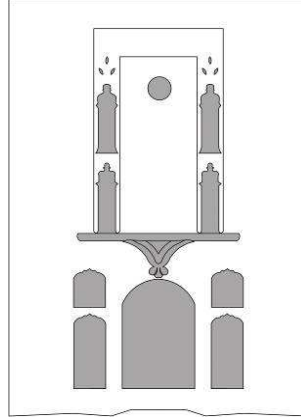
Fotoğraf 6: Kâtipler Konağı Genel Görünüşü



Fotoğraf 7: Kâtipler Konağı Ocak Cepheleri



Fotoğraf 8: Satıcı Konağı



Şekil 3: Ocak Cephesi

Satıcı konağı Çorum merkez Üçtutlar Mahallesinde yer almaktadır. Zemin kat ile birlikte iki katlı olarak 20. yüzyıl başlarında inşa edilmiştir. Dış sofalı



plan tipinde yapılmıştır. Birinci kat kuzeybatı odasında yer alan ocak nişi üstüne alçı kalıp tekniğinde şerbetlik ve çıralık gibi birimler bulunmaktadır (Fotoğraf 8). Ocak yaşmağının altında konsol yer almaktadır. Cepheye yerleştirilen çiçekliklerin en üst kısmına ajurlu stilize çiçek motifleri işlenmiştir (Şekil 3).

Satıcı konağı zemin ve birinci kat kışık odalarında sonradan ocak kapatıldığı için bu bölüm konsolla desteklenen çiçeklik gibi görünmektedir. Konsol üzerinde karşılıklı ikişer adet ağız açık lambalık yer almaktadır. Üst lambalıkların uçları stilize çiçek motifleri ile tamamlanmıştır (Fotoğraf 9).



Fotoğraf 9: Satıcı Konağı

Dalgıçlar konağı, Çorum merkez, Yenyol mahallesinde bulunmaktadır. Ahşap karkas tekniğinde, iki katlı, iç sofalı planda 20. yüzyıl başlarında inşa edilmiştir (Fotoğraf 10).



Fotoğraf 10: Dalgıçlar Konağı Genel Görünüşü

Konağın ikinci kat güney-doğu odasında yer alan ocak yaşmağında kaş kemer formuna uygun olarak yerleştirilen stilize palmet, çok kollu çiçek,



yıldız, "S" kıvrımları ve yaprak sırtlı "C" kıvrımları genel itibariyle avize görünümünü vermektedir. Kompozisyonun merkezinde servi motifi bulunmaktadır (Şekil 4).

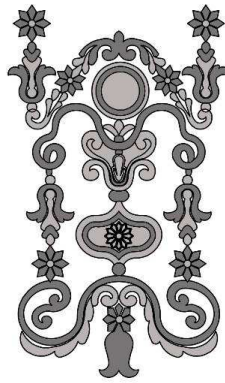


Fotoğraf 11: Dalgıçlar Konağı Güney- Doğu Odası Şekil 4: Alçı Süsleme Detayı



Şekil 5: Ocak Üstü Kemer Etrafındaki Alçı Süsleme Detayı

Dalgıçlar konağı ikinci kat güney-batı odasında yer alan Ocak üstünde "S" kıvrımlı yaprak, yıldız, volüt, ile palmet motifleri görülmektedir (Şekil 6).



Fotoğraf 12: Dalgıçlar Konağı Güney-Batı Odası Şekil 6: Alçı Süsleme Detayı

Nermin Kadife Evi iki katlı ahşap karkas tekniğinde 20.yüzyıl başlarında iç sofalı planda inşa edilmiştir (Fotoğraf 13).

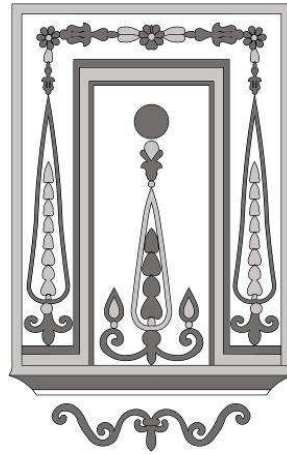


Fotoğraf 13: Nermin Kadife Evi Genel Görünüşü

İkinci kat güney batı odasının ocak yaşmağında simetrik "S" kıvrımlarının birleşim noktasında stilize ters palmet motifinin yer aldığı süsleme bulunmaktadır. Ocak üstünde ise merkeze yerleştirilen servi motifi, stilize palmetle nihaylendirilmiştir. Merkez servi motifinin yanlarında simetrik iki servi motifi çiçek ve palmet motifleri ile birleştirilerek kenar bordürleri oluşturulmuştur (Şekil 7).

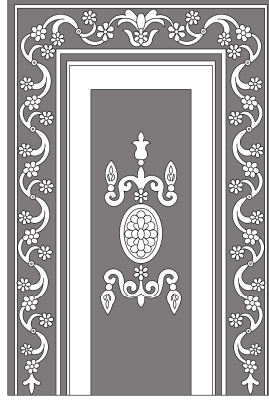


Fotoğraf 14: Nermin Kadife Evi  
Güney-Batı Odası



Şekil 7: Alçı Süsleme Detayı

Nermin Kadife Evi kuzey batı odasındaki ocak yaşmağında yaprak sırtlı "C" kıvrımlarının ters düz yerleştirilmesiyle oluşturulmuş bitkisel motif yer almaktadır. Ocak üstünde merkezde çiçek ve palmet motifleri ile avize görünümü verilmiştir. Kenar bordürlerinde ise "S" kıvrımları ile birbirine bağlanan çok kollu çiçek motifleri yer almaktadır (Şekil 8).



Fotoğraf 15: Nermin Kadife Evi  
Kuzey-Batı Odası

Şekil 8: Alçı Süsleme Detayı

### Çiçeklik ve Lambalıklar

Geleneksel konut mimarisinde çiçeklik ve lambalıklar iç mekânı hareketlendiren süsleme unsurları gibi görünmekle birlikte, bu mimari elemanlar fonksiyoneldir. Elektriğin bölgeye gelişinden önce aydınlatma için kullanılan gaz lambalarının mekâna ışık sağlayacak en uygun yere konulması gerekiyordu. Lambalıklar, sofa ve oda duvarlarına insan elinin ulaşabileceği yükseklikteki alanlara yerleştirilmiştir. İncelenen evlerde çeşitli formlarda lambalık ve çiçekliklere rastlanmıştır. Birinci grup lambalıklar yarım daire formda duvar içine yerleştirilmiş niş biçimindedir. Tokat ve çevresinde bu mimari öge şerbetlik olarak adlandırılmıştır (Akın vd. 2013:172).

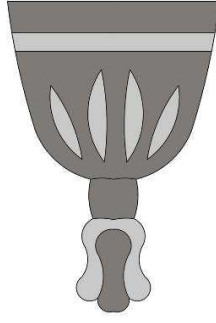


Fotoğraf 16: Satıcı Konağı

Yarım daire nişin yan bordürlerinde dikey ekseninde sıralanmış üçer çiçeklik yer almaktadır. Çiçeklikler stilize vazo, en üstte ise içinden çıkan çiçekler olarak tasarlanmıştır. Nişin altında yaşmak biçiminde lambalığın ucu ters lale biçiminde aşağı doğru sarkıtılmıştır (Fotoğraf 16). Lambalıklarda yedi farklı form kullanılmıştır. Birinci lambalık üstü düz bırakılmış, yarım daire biçiminde olup altta ters lale ile nihayetlenmektedir (Şekil 9).



Fotoğraf 17: Adnan Cıdık Evi

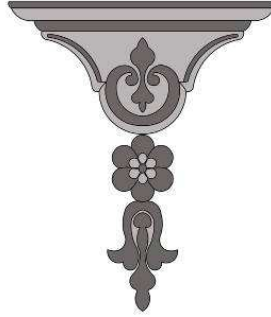


Şekil 9: Alçı Lambalık

İkinci tipte kenarları iç bükey ters üçgen biçimindedir. Bu üçgenin gövdesinde uçları volütlü "C" kıvrımı içinde çiçek motifi yer almaktadır. Sarkıt biçiminde düzenlenen ters palmet motifi ile "C" kıvrımlı motif arasında gülçe motifi yer almaktadır (Şekil 10). Bu kompozisyon sarı, mavi, turuncu ve yeşil renklerde boyanmıştır (Fotoğraf 18).



Fotoğraf 18: Bilaller Konağı



Şekil 10: Alçı Lambalık



Fotoğraf 19: Bilaller Konağı



Şekil 11: Alçı Lambalık

Üçüncü tip ikinci tip ile benzer olmasına karşın, sarkıt biçiminde rumi yapraklar ve palmet kullanılmıştır (Şekil 11). Dördüncü tip dikdörtgen formda yapılmış olup yatay silmelerle hareketlendirilmiştir (Şekil 12). Beşinci ve altıncı tip ters koni biçimindedir. İkisinin farkı beşinci tipte uçta bir sarkıt yer almasıdır (Şekil 13-14). Yedinci tip çokgen formu olup, altında dişli friz bulunmaktadır (Şekil 15).



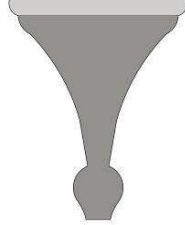
Fotoğraf 20: Dalgıçlar Konağı



Şekil 12: Alçı Lambalık



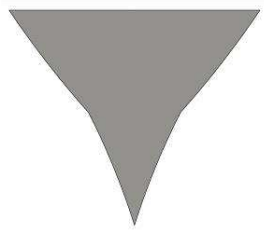
Fotoğraf 21: Satıcı Konağı



Şekil 13: Alçı Lambalık



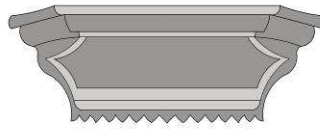
Fotoğraf 22: Satıcı Konağı



Şekil 14: Alçı Lambalık



Fotoğraf 23: Satıcı Konağı



Şekil 15: Alçı Lambalık

### 1.3. Baca Kapakları

İncelenen örnekler göz önüne alındığında özellikle alçı ocakların estetik görüntüsünün bozulmaması ve bacadan gelen dumanın engellenmesi için yine alçıdan rozet biçiminde kapaklar yapılmıştır. Zaman içinde kaybolan, sökülen veya portatif olduğu için kırılan kapaklardan üç adet tespit edilmiştir (Şekil 16). Bunlardan birincisi tam daire üzerine kabartma tekniğinde baklava dilimlerinden oluşturulan sekiz kollu yıldız formundadır (Fotoğraf 24). İkinci örnek ise altı yapraklı gülçe motifi biçimindedir (Fotoğraf 25).





Fotoğraf 24: Dalgıçlar Konağı

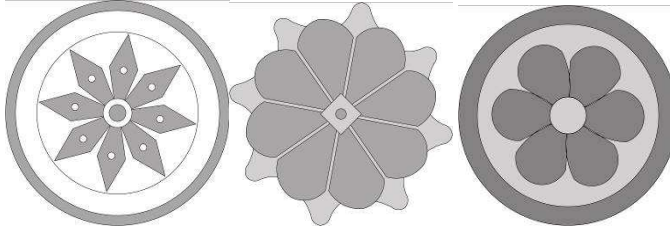


Fotoğraf 25: Bilaller Konağı

Üçüncü örnek sekiz yapraklı çiçek motifi şeklinde tasarlanmıştır (Fotoğraf 26).



Fotoğraf 26: Bilaller Konağı



Şekil 16: Alçı Baca Kapağı Süsleme Detayları

### DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Araştırma konumuz Çorum merkezde yer alan Eski Türk evlerindeki alçı süslemelerin tespiti, dönem özellikleri dikkate alınarak değerlendirilmesi kapsamında bilim dünyasına tanıtılmasını amaçlamaktadır.

Söz konusu bölgedeki eserlerin Mimarlık ve Sanat Tarihi içinde önemli bir yeri vardır. Lokal bazda kalan bölge sanatı eserleri 20. yüzyıl başlarında



inşa edilen evlerden oluşmaktadır. Çoğu bugün kullanılmayan evler genellikle ahşap karkas tekniğinde, tek, iki veya üç katlı olarak, iç sofalı planda inşa edilmiştir. Sofanın etrafına odalar yerleştirilmiştir. Odalar Geleneksel Türk odası formuna uygun yapılmıştır. Bu bağlamda oda içlerinde ocak cepheleri, çiçeklik, lambalık, şerbetlik gibi birimler alçı süslemenin yoğunlaştığı alanlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türklerin Orta Asya'dan getirmiş oldukları kültür değerleri Anadolu'da çeşitli kültürlerin potasında eritilerek, İslam dininin de etkisiyle bugünkü geleneksel kimliğine kavuşmuştur. Osmanlı İmparatorluğunun geç döneminde bazı yabancı üslupların süsleme anlayışıyla yeni bir boyut kazanmıştır. Başkent üslubunun etkilerini taşıyan taşra mimarisi ve süslemesi bugüne kadar incelenmemiştir. Halk mimarisi özgün bir konu olarak günümüze kadar gelmiştir.

Orta Karadeniz bölgesinde taşra mimarisinin en güzel örneklerinin verildiği Çorum evlerinin alçı süslemeleri, pencereler, ocaklar, çiçeklikler, lambalıklar ve baca kapakları gibi birimlerde görülmektedir.

Pencere şebekelerindeki alçı süslemeler ağırlıklı olarak geometrik ve bitkisel motiflerden oluşturulmuştur. Bu pencerelerde tam daire, dikdörtgen, zikzak motifleri ile rumi, palmet ve yarım çiçek motifleri kullanılmıştır (Şekil 1).

Ocak cepheleri alçı kullanımının en özgün örneklerini vermektedir. Bu alçı süslemelerde Rokoko üslubunda motifler görülürken, duvar yüzeyine bu süslemeler kalıp tekniği ile uygulanmıştır. Ocak cephelerinde görülen geometrik motifler sekiz kollu yıldız (Şekil 4), dikdörtgen ve kare kartuşlama sistemidir (Şekil 4-7-8). Cephedeki süsleme kompozisyonu dikdörtgen çerçeve içine alınmıştır. Etrafında ise yatay ve dikey ekseninde tekrar eden motiflerin yer aldığı kenar bordürleri bulunmaktadır (Şekil 7-8).

Bitkisel süslemeler yaprak sırtlı "C" ve "S" kıvrımları, dolamadal, çok kollu çiçek, düz ve sarkıt biçimli palmetler ve volütler biçimindedir (Fotoğraf 3-11-12-15, Şekil 4-5-6-7-8). Ocak cephelerinde ayrıca stilize çiçek motifleri ajurlama ile kullanılmıştır (Fotoğraf 4, Şekil 3). Bitkisel motiflerden servi ocak cephelerindeki yerini almıştır (Fotoğraf 7-9- Şekil 3).

Ocak yaşmaklarında ise kemer formuna uygun olarak şekillenen, orta ekseninde taçla nihayetlenen süsleme görülmektedir (Şekil 5).

Ocak cephelerinin kenar bordürleri bazı örneklerde boş bırakılırken (Fotoğraf 3-8-11-12) bazı örneklerde "S" kıvrımlı bahar dalları biçiminde süslenmiştir (Fotoğraf 15-Şekil-8).

Tarihi Çorum evlerinde ocak cephelerinde süsleme dışında, görsellik arz eden bölümlerden bir tanesi de baca kapaklarıdır. Ocak cephelerinin estetik kurgusunun bozulmaması ve bacadan gelen dumanın engellenmesi için yine alçıdan rozet biçiminde kapaklar yapılmıştır. Bunlarda genellikle çok kollu çiçek motifleri ve sekiz kollu yıldızlar görülmektedir (Şekil 16).

Tokat, Yozgat, Kırşehir gibi çevre illerde genel olarak geniş sofalarda iki oda arasına yerleştirilen şerbetlikler yoğun süsleme programına sahiptir (Ayrıntılı bilgi için bkz. (Akın ve Hanoğlu 2013:163-184; Yüksel 2016:332-

344; Önal ve Çellek 2016:315-331). Ancak Çorum evlerinde de benzer bir biçimde görülen şerbetlikte ajurlu stilize çiçek motifleri dışında pek bir süsleme unsuru görülmemektedir (Fotoğraf 16).

Lambalıklarda dişli friz (Fotoğraf 23-Şekil 15), sarkıt biçimli palmet (Fotoğraf 17-18-19 Şekil 10) ve çok kollu çiçek motifleri kullanılmıştır (Fotoğraf 18-Şekil 10).

Alçı süsleme Çorum evlerinde ağırlıklı olarak maddi güç ve statüsü yüksek kişiler tarafından yaptırılmış konaklarda görülmektedir. Bölge evlerindeki alçı uygulamalarının başkent uygulamaları ile büyük benzerlik içinde olduğunu söylemek mümkündür. Yaptıran etkisi kadar usta faktörü de unutulmamalıdır. 18 ve 19. yüzyıllarda Osmanlı başkentinde etkin rokoko üslubunu tecrübe eden ustaların bu üslubu taşraya taşıdığı söylenebilir.

## KAYNAKLAR

- AKIN Emine S. - HANOĞLU Canan (2013) "Tokat Geleneksel Konut Mimarisi'nde İç Mekân Alçı Süslemeleri", *Vakıflar Dergisi*, (40) Ankara: 163-184.
- AKOK Mahmut (1951) "Çorum'un Eski Evleri", *Arkitekt*, 9-10, İstanbul: 171-189.
- ANONİM (2012) *Çorum Kültür Envanteri*, Çorum: Çorum Valiliği Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları.
- ANONİM (2004) *Çorum'da Yaşayan Tarih "Veli Paşa Konağı"*, Çorum Belediyesi Tarihi Kentler Birliği Tarihi ve Kültürel Mirası Koruma Proje Ve Uygulamalarını Özendirme Yarışması, Ankara.
- ARIK Rüçhan (2000) *Kubad Abad Selçuklu Saray ve Çinileri*, İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- BLAİR Sheila, - BLOOM Jonathan (2007) "İslam Süsleme Sanatı", *İslam Sanatı ve Mimarisi*, İstanbul: 124-127.
- KARAÇAĞ, Abdullah (2006) "Alçı Sanatı", *Anadolu Selçukluları ve Beylikler Dönemi Uygarlığı II*, Ankara:493-505.
- ÖNAL M. Mustafa- ÇELLEK Seda (2016) "İç Anadolu'da Geleneksel Türk Evleri, Yapısal Özellikleri, Yozgat Ve Kırşehir Örneği" I. Uluslararası Bozok Sempozyumu (05-07 Mayıs/May 2016), Cilt: 4, Yozgat, s.315-331.
- ÖNEY Gönül (1992) *Anadolu Selçuklu Mimarisi Süslemesi ve El Sanatları*, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- SEVİNÇTAV KANLIÇAY, Sinem (2010) *Barok-Rokoko Yorumlu 18. Yüzyıl İstanbul Çeşmelerinde Kompozisyon, Motif Ve Terimler (1740-1797)*, İstanbul Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- YÜKSEL, Nefise (2016) "Geç Dönem Tarihi Yozgat Evleri", I. Uluslararası Bozok Sempozyumu (05-07 Mayıs/May 2016), Cilt: 4, Yozgat, s.332-344.